

3. Любашенко В. Єретично-раціоналістичні рухи в Україні XV–XVI ст. / До питання генези еволюції «пожидовлених» // Український історичний журнал. К., 1996. №4.
4. Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і XVII ст. Т. 5. Львів: Вид. археог. Комісії Наук. т-ва ім. Шевченка, 1906.

Ірина Булига (Рівне)

**ПРАВОСЛАВНО-КАТОЛИЦЬКІ ВІДНОСИНИ
В КОНТЕКСТІ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ
СУЧАСНОГО ВОЛИНСЬКОГО РЕГІОНУ**

У статті висвітлюється роль духовенства (католицького і православного) в українсько-польських дискусіях щодо оцінки Волинської трагедії 1943 р.

***Ключові слова:** Волинська трагедія, колективна пам'ять, духовенство, Церква.*

Iryna Bulyha

**ORTHODOX-CATHOLIC RELATIONS
IN THE CONTEXT OF COLLECTIVE MEMORY
OF MODERN VOLYN REGION**

The article highlights the role of the clergy (Catholic and Orthodox) in the Ukrainian-Polish discussions on the evaluation of the Volyn tragedy in 1943.

***Keywords:** Volyn tragedy, collective memory, the clergy, the Church.*

Релігійний ренесанс кінця XX століття супроводжувався реанімацією міжконфесійних відносин, які набували то стабільного, то конфліктного характеру. Тому дослідження конфесійного простору сучасного Волинського краю пов'язане із проблемами, які, насамперед, стосуються налагодженню діалогу між певними традиціями. Одним із вагомих чинників, які впливають на сучасний рівень діалогічних відносин між конфесіями, є історичний досвід спілкування, тобто фактор впливу на них історичної пам'яті.

У цілому, історична пам'ять – це доволі складна структура, оскільки вона належить різним групам з різними ідентичностями. Вона не завжди зручна, проте необхідна, тому що дає свободу усвідомити свою культурну належність. Як колективне і соціальне явище пам'ять почала розглядатися в європейській науці, починаючи з 1920-х р.р. з появою праці Моріса Хвальббакса. Причому колективна пам'ять у нього прив'язана до локальної спільноти в тому числі і певної конфесії. Міждисциплінарний напрям аналізу соціально-культурних явищ і процесів довкола

колективної мемореалізації та амнезії, почав складатися протягом 1980-х років.

Для визначення колективного виміру пам'яті запропоновано певну кількість термінів «колективна пам'ять», «соціальна пам'ять», «культурна пам'ять». Причому їх співвідношення залишається дискусивним. При цьому поняття колективної і соціальної пам'яті найчастіше використовуються як синоніми. Відтак і концепти соціальної та культурної пам'яті варто не протиставляти, а розглядати як взаємодоповнення, які описують хоча і різні, проте невіддільні один від одного грані колективного виміру пам'яті.

Кожному співтовариству притаманна специфічна «культура згадок». Вона служить умовою самоідентифікації, стверджує її стійке існування в часі, має «реконструктивний характер», тобто імпліковані в ній ціннісні ідеї, ступені релевантності, як і всі трансльовані нею «знання про минуле» безпосередньо пов'язані з актуальною для теперішнього моменту ситуацією в житті групи.

Колективна пам'ять змістовно пов'язана із відрефлексованим досвідом спільного життя певних груп (у нашому випадку українців та поляків на волинських теренах). Цей вимір пам'яті – це контрольоване явище, яке піддається коригуванню, управлінню та маніпулюванню. Це залежить від використання інструментів забуття, актуалізації та інтерпретації. За зміст колективної пам'яті можуть сперечатися різні групи, які висувають подеколи розбіжні версії минулого і борються за їх визнання. Кожний такий проект конструювання пам'яті може стикатися з різними контр-проектами «опозиційної пам'яті».

Такі тенденції ми можемо спостерігати у ході польсько-української дискусії щодо Волинських подій 1943 р. Адже, драматичні зіткнення українсько-польського протистояння 1943–1944 рр. залишили у суспільній свідомості обох народів значний обсяг негативних стереотипів, які продовжують функціонувати і сьогодні та впливати на відносини між двома народами. Тому в українсько-польських дискусіях довкола болючих, трагічних тем минулого особлива миротворча роль має належати духовенству (православному і католицькому).

У цьому контексті позитивним здобутком є діяльність священнослужителів Луцької дієцезії РКЦ, яка намагається виконувати міжнаціональну об'єднавчу функцію у волинському краї, робить акценти, за висловом П. Яроцького, на культуротворчій і миротворчій праці [4, с. 138]. Зокрема, до 70-річчя цієї трагедії у Луцьку відбулася Громадська ініціатива, в якій взяли участь і поляки і українці. Учасники цього дійства багато молилися і говорили про спільне українсько-польське протистояння. Знаковими у цьому контексті виглядають слова Я. Грицака, який під час цих заходів висловив: «Коли говорить Церква, коли звучить слово молитви – усі мусять замовкнути» [1].

В рамках цих заходів відбулося два молебні – екуменічний на кладовищі в селі Павлівка на Волині, та православний – на кладовищі у селі Сагринь на території Польщі (саме мешканці цих сіл свого часу стали жертвами українсько-польського конфлікту). Зрештою, під час заходів були виголошені слова: «Ми усвідомлюємо, яку велику роль у побудові нової Європи відіграв міжцерковний діалог. Тому ми з вдячністю та визнанням відгукнулися на заклики церков України та Польщі до взаємного прощення провин і примирення між обома нашими народами» [1].

Ще до цих подій, у червні 2013 року, архієпископи і єпископи Конференції Римо-католицького єпископату України видали Пастирський лист з приводу 70-ї річниці Волинської трагедії, в якому закликали поляків і українців до примирення [2]. У липні 2013 року у кафедральному соборі святих апостолів Петра і Павла у Луцьку та у низці храмів Волині були відслужені поминальні меси за жертвами Волинської трагедії. Причому на сайтах РКЦ ця подія була відображена як «Волинська трагедія». Натомість у польській історіографії здебільшого послуговуються терміном «Волинська різня».

Згодом, у своєму зверненні духовенство Української православної церкви Московського патріархату засудило будь-які спроби політичних спекуляцій довкола Волинської трагедії [2]. Напередодні ж вшанування пам'яті жертв злочину на Волині у Варшаві Українська греко-католицька Церква та Римо-католицька Церква Польщі підписали спільну декларацію, в якій взаємно визнали вину обох своїх народів у воєнні та довоєнні часи і попросили один в одного пробачення за скоєнні злочини [2].

Патріарх Української православної церкви Київського патріархату Філарет також закликав українців і поляків до взаємного прощення та заявив: «Сподіваюся, що спільна участь українських та польських представників, православного, греко-католицького та римо-католицького духовенства, спільна молитва та заходи пам'яті у храмах та на місцях поховання жертв стануть добрим прикладом свідчення примирення. Того примирення, завдяки якому подібні конфлікти й трагедії ніколи не зможуть повторитися у майбутньому» [2].

Висновки. Досвід минулого, драматизм сучасності свідчать, що подолати кризові явища будь-яке суспільство може лише в режимі компромісу, діалогової культури та толерантності. Ця ідея, буквально вистраждана у ХХ столітті, стає імперативом сучасності та запорукою розвитку демократичного суспільства. Діалог сьогодні стає засобом розв'язання проблемних питань. У цьому аспекті концепт діалогу має розглядатися як необхідний елемент нового інструментарію, як взаємодія повноцінних взаєморозумінь, які не зводяться до одного чи іншого із зазначених позицій. І, безумовно, духовенство (як православне, так і католицьке) має сприяти примиренню, налагодженню міжнаціональної та

міжконфесійної співпраці довкола трагічних моментів колективної історії. Причому пам'ять про негативний історичний досвід не повинна акцентуватися на взаємних болючих образах минулого, а радше на перспективах спільного майбутнього.

Посилання

1. Пам'ять про Волинську трагедію: помирить тільки молитва». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.volynpost.com/>
2. Річниця Волинської трагедії: компромісна резолюція Польщі, критика української опозиції та «пас» з боку регіоналів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/>
3. Церква і «Волинська трагедія». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://risu.org.ua/>.
4. Яроцький П. Л. Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні): підручник / Яроцький П. Л. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 439 с.

Георгій Коваленко (Київ)

ПУБЛІЧНА ТЕОЛОГІЯ АБО БОГОСЛОВСТВУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Стаття розкриває зміст поняття «публічна теологія», яка є богословською відповіддю на виклики і запитання сьогодення в умовах відкритого інформаційного суспільства. Осмислюються з богословської точки зору подія Майдану, війна на Сході України.

Ключові слова: публічна теологія, політична теологія, Українська Православна Церква, Майдан, громадянське суспільство.

Georgiy Kovalenko

PUBLIC THEOLOGY OR THEOLOGIZING IN THE CONTEXT OF SOCIAL AND POLITICAL PROCESSES IN UKRAINE

The article reveals the concept of «public theology», which is a theological response to nowadays challenges and questions in an open information society. The event of Maidan, the war in Eastern Ukraine is conceptualized from a theological point of view.

Keywords: public theology, political theology, Ukrainian Orthodox Church, Maidan, civil society.

Вперше в академічному дискурсі термін «політична теологія» автор цієї статті почув під час відкритої лекції в НаУКМА архімандрита Кирила